

Сектор культури Теофіпольської
райдержадміністрації Теофіпольська центральна
районна бібліотека

«Війна болить у їхніх душах»

(Інформаційна довідка)

Теофіполь
2019

15 лютого 2019 року минає 30 років з дня виведення військ з Афганістану. Війна тривала понад 9 років. У ній брали участь більш ніж 160 тисяч українських військовослужбовців Г. Афганська кампанія залишила невиліковну рану у серцях тих, хто брав участь у бойових діях, хто втратив друзів, синів чи батьків. Тридцята річниця виведення військ з Афганістану – важлива подія в житті усіх, хто був причетний.

Афганська війна 1979-1989рр.- збройний конфлікт між афганськими урядовими і союзними військами СРСР, що прагнули зберегти в Афганістані прокомуністичний режим, з одного боку, і мусульманським афганським опором - з іншого.

Причина воєнних дій

Головною причиною війни стало іноземне втручання в афганську внутрішньополітичну кризу, яке було наслідком боротьби за владу між урядом Афганістану і численними збройними формуваннями афганських моджахедів («душманів»), що користуються політичною і фінансовою підтримкою провідних держав НАТО та ісламського світу, з іншого боку внутрішньополітичною кризою в Афганістані була «Квітнева революція» - події в Афганістані 27 квітня 1978р., результатом яких стало встановлення в країні марксистського прорадянського уряду.

В результаті Квітневої революції до влади прийшла Народно-демократична партія Афганістану (НДПА), лідером якої був у 1978р. Нур Мохаммад Таракі (був убитий за розпорядженням Хафізулла Аміна), а потім

Хафізулла Амін до грудня 1979р., що проголосила країну Демократичною Республікою Афганістан (ДРА).

Спроби керівництва країни провести нові реформи, які дозволили б подолати відставання Афганістану, наштовхнулися на опір ісламської опозиції. У 1978 році, ще до введення радянських військ, в Афганістані почалася громадянська війна.

Не користуючись міцною підтримкою в народі, новий уряд жорстоко придушував внутрішню опозицію. Зворушення в країні і чвари між прихильниками «Хальк» і «Парчі» (на ці дві частини була розбита НДПА), з урахуванням геополітичних міркувань (недопущення посилення впливу США в Центральній Азії та захист середньоазіатських республік) підштовхнули радянське керівництво до введення в грудні 1979р. військ в Афганістан під приводом надання інтернаціональної допомоги. Введення радянських військ на територію Афганістану почалося на підставі постанови Політбюро ЦК КПРС, без формального рішення щодо цього Верховної Ради СРСР.

Введення радянських військ в Афганістан

У березні 1979 року, під час заколоту в місті Герат, послідувало перше прохання афганського керівництва про пряме радянське військове втручання. Але комісія ЦК КПРС по Афганістану, доповіла Політбюро ЦК КПРС про очевидність негативних наслідків прямого

радянського втручання, і прохання було відхилене.

Однак Гератський заколот змусив провести посилення радянських військ на радянсько-афганському кордоні і за наказом міністра оборони Д. Ф. Устинова почалася підготовка до можливого десантування в Афганістан посадковим способом 105-ї гвардійської повітряно-десантної дивізії. Було різко збільшено число радянських радників (у тому числі військових) в Афганістані: з 409 осіб у січні до 4500 до кінця червня 1979 року.

Поштовхом для втручання СРСР стала допомога США Моджахедам. Згідно з офіційною версією історії, допомога ЦРУ моджахедам почалася протягом 1980 року, тобто після того як радянська армія вторглася в Афганістан 24 грудня 1979р. Але реальність, що трималася в секреті до сьогоднішнього дня, є інша: насправді президент Картер підписав першу директиву про таємну допомогу противникам прорадянського режиму в Кабулі 3 липня 1979р. Рішення про введення військ було прийнято на засіданні Політбюро 12 грудня 1979р.

В грудні 1979р. почалося введення радянських військ в Афганістан за трьома напрямками:

Кушка - Шинданд - Кандагар, Термез - Кундуз - Кабул, Хорог - Файзабад.

Участь радянських військ у бойових діях на території Афганістану директивною не передбачалася, не було визначено порядок застосування зброї навіть з метою самооборони. Правда, вже 27 грудня з'явився наказ Д. Ф. Устинова про придушення опору бунтівників у випадках нападу. Передбачалося, що радянські війська стануть гарнізонами і візьмуть під охорону важливі промислові та інші об'єкти, звільнивши тим самим частини афганської армії для активних дій проти загонів опозиції, а також проти можливого зовнішнього втручання. Кордон з Афганістаном було наказано перейти в 15:00 за московським часом (17.00 кабульський) 27 грудня 1979. Але ще вранці 25 грудня по понтонному мосту через прикордонну річку Амудар'я переправився 4-й батальйон 56-ї гвардійської десантно-штурмової бригади, якому поставили завдання захопити високогірний перевал Саланг на дорозі Термез - Кабул, щоб забезпечити безперешкодний прохід радянських військ. Того ж дня почалося перекидання частин 103-й гвардійської ВДД на аеродроми Кабула і Баграма. На Кабульський аеродром першими висадилися десантники 350

гвардійського парашутно-десантного полку під командуванням підполковника Г.І. Шпака.

Десант висаджувався на аеродромах Кабула, Баграма, Кандагара. Введення військ проходило не легко; під час захоплення президентського палацу в Кабулі загинув президент Афганістану Хафізулла Амін. Мусульманське населення не змирилося з радянською присутністю, і в північно-східних провінціях спалахнуло повстання, що поширилося на всю країну.

Хід війни

Радянське командування розраховувало доручити придушення повстання кабульським військам, які, однак, були сильно ослаблені масовим дезертирством і не впоралися з цим завданням. «Обмежений контингент» протягом ряду років контролював становище в основних містах, тоді як заколотники відчували себе порівняно вільно в сільській місцевості. Міняючи тактику, радянські війська намагалися розправитися з повстанцями за допомогою танків, вертольотів і літаків, але високомобільні групи моджахедів легко уникали атак. Бомбардування населених пунктів і знищення посівів також не дали результату, однак до 1982р. близько 4 млн. афганців зникли в Пакистані та Ірані. Поставки зброї з інших країн дозволили партизанам протриматися до 1989 р., коли нове радянське керівництво вивело війська з Афганістану.

Перебування радянських військ в Афганістані і їх бойова діяльність умовно поділяються на чотири етапи:

- грудень 1979 - лютий 1980рр. - введення радянських військ в Афганістан, розміщення їх по гарнізонах, організація охорони пунктів дислокації і різних об'єктів.

- березень 1980 - квітень 1985рр. - ведення активних бойових дій, в тому числі широкомасштабних, спільно з афганськими з'єднаннями і частинами; робота з реорганізації і зміцненню збройних сил Демократичної Республіки Афганістан.

- травень 1985 - грудень 1986рр. - перехід від активних бойових дій переважно до підтримки дій афганських військ радянською авіацією, артилерією і саперними підрозділами; підрозділи спецпризначення вели боротьбу з припинення доставки зброї і боєприпасів за кордону; відбувся вивід 6 радянських полків до СРСР.

- січень 1987 - лютий 1989рр. - участь радянських військ в проведенні афганським керівництвом політики національного примирення; продовження підтримки бойової діяльності афганських військ; підготовка радянських військ до повернення на Батьківщину і здійснення повного їх виводу.

Виведення радянських військ з Афганістану

Зміни у зовнішній політиці радянського керівництва в період «перебудови» сприяли політичному врегулюванню ситуації. Положення в Афганістані після виведення радянських військ. Прогнози Заходу про те, що кабульський режим відразу після

припинення радянської військової присутності впаде через свою повну нежиттєздатність, а коаліційний уряд угруповань моджахедів приведе країну до миру після вигнання «комуністичної чуми», виявилися неспроможними. 14 квітня 1988р. за посередництва ООН в Швейцарії СРСР, США, Пакистан і Афганістан підписали Женевські угоди про поетапне мирне вирішення афганської проблеми. Радянський уряд зобов'язався до 15 лютого 1989р. вивести війська з Афганістану. США і Пакистан, зі свого боку, повинні були припинити підтримувати моджахедів.

Відповідно до угод виведення радянських військ з території Афганістану розпочалося 15 травня 1988 року. 15 лютого 1989р. з Афганістану повністю виведені радянські війська. Виведенням військ 40-ї армії керував останній командувач обмеженим контингентом генерал-лейтенант Борис Громов. Ця подія не принесла миру, так як різні угруповання моджахедів продовжували боротися за владу між собою.

Втрати

За уточненими офіційними даними, безповоротні втрати особового складу радянської армії в Афганській війні склали 14 427 осіб, КДБ - 576 чоловік, МВС - 28 чоловік загиблими і зниклими без вісті. У ході війни було поранилих - 49984, полонених - 312, інтернованих - 18 осіб. Поранення і контузії отримали більше 53 тис. чоловік. Значне число людей, які надходили в госпіталі на території СРСР, померли від наслідків важких поранень і травм. Ці особи, що померли в госпіталях, не ввійшли до числа офіційно озвучених втрат. Точне

число загиблих у війні афганців невідоме. Наявні оцінки коливаються від 1 до 2 млн. чоловік.

Через горнило радянсько-афганської війни пройшло більше 160 000 українців. З них 2 378 загинули, в тому числі 60 вважаються зниклими безвісти або тими, що потрапили в полон.

Поранення отримали більше 8 000 українців, з них 4 687 повернулися додому інвалідами. Із 72 осіб, удостоєних за роки «афганської» війни звання Герой Радянського Союзу, є 11 українців.

Із Хмельницької області для служби в Афганістані призвано 3230 чоловік, з них – 110 загинули, 2 – пропали без вісті, 83 – стали інвалідами.

Більше 2 тисяч мешканців Хмельницького побували на Афганській війні. 14 – загинули, 32 – стали інвалідами.

Теофіпольський район не залишився в стороні цих подій. З району в пекло Афганістану пішло 65 чоловік, з яких 2 не повернулось: Попружний Григорій Васильович, Франчук Федір Павлович. Уже 16 чоловік померли в мирний час:

Наслідки війни

Після виведення Радянської армії з території Афганістану прорадянський режим Наджібулли (1986-1992) проіснував ще 3 роки і, позбувшись підтримки Росії, був повалений в квітні 1992 року коаліцією польових командирів-моджахедів. У роки війни в Афганістані з'явилася терористична організація Аль-Каїда і зміцніли групи ісламських радикалів.

Політичні наслідки:

В цілому радянські війська не відчували особливих труднощів у проведенні військових дій на території Афганістану - головна проблема полягала в тому, що військові перемоги не підкріплювалися політичними та економічними діями правлячого режиму. Оцінюючи наслідки афганської війни, можна відзначити, що вигоди від втручання виявилися мізерно малі в порівнянні із збитком, нанесеним національним інтересам СРСР і Росії. Інтервенція радянських військ в Афганістані викликала різке засудження більшої частини міжнародної спільноти (включаючи США, Китай, країни-члени Організації Ісламська конференція, в тому числі Пакистан і Іран, і навіть деякі соцкраїни), послабила вплив СРСР на Рух Неприєднання, ознаменувала кінець «епохи розрядки» 1970-х рр., Призвела до посилення економічного і технологічного тиску на СРСР з боку Заходу і навіть якоюсь мірою посилила кризові явища в самому СРСР.

Висновки

Війна в Афганістані призвела до численних жертв, розтратила величезні матеріальні ресурси, дестабілізувала положення в Центральній Азії, сприяла посиленню ісламу в політиці, активізації дій ісламського фундаменталізму і міжнародного тероризму.

Ми шануємо мужність та військові звитяги воїнів, бойовий гарт яких, як ніколи, потрібен в цей час Україні, бо люди обпалені війною особливо гостро відчувають важливість захисту своєї країни та нації від загарбників.

Ми схиляємо голови та зберігаємо у пам'яті героїв, які загинули в Афганістані.

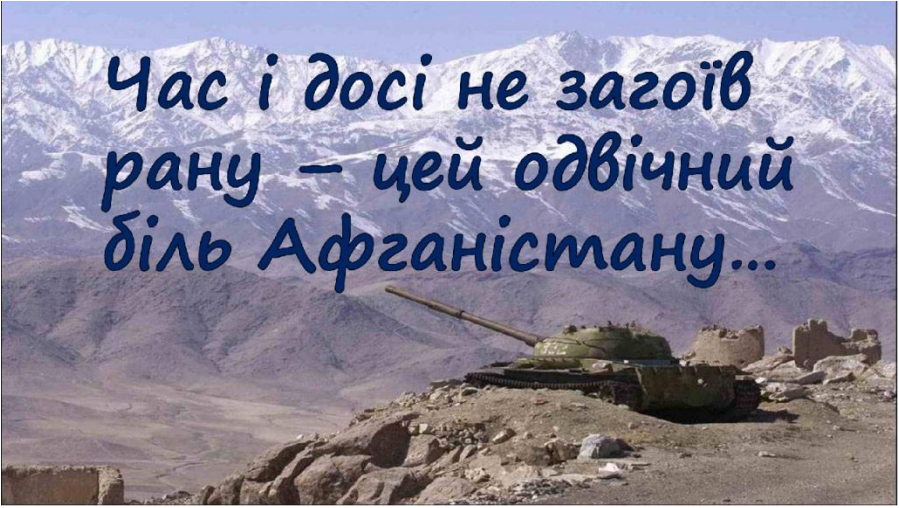
Список використаної літератури:

1. Афганистан болит в моей душе...: Воспоминания, дневники советских воинов, выполнявших интернациональный долг в Афганистане .- М.: Мол. Гвардия, 1990.- 254с.
2. Гаврилюк А. Афганський гарт: [15 лютого – День пам'яті воїнів-інтернаціоналістів] А. Гаврилюк // Сільські вісті.- 2015.- 17лют.
3. Павловський А. Гаряче небо Афгану / А. Павловський // Сільські вісті.- 2015.- 12лют.
4. Пачковська О. Із щоденника Афганця / О. Пачковська // Життя Теофіпольщини.- 2009.- 11 груд.

Електронні ресурси:

1. Виведення радянських військ з Афганістану — Вікіпедія
https://uk.wikipedia.org/.../Виведення_радянських_військ_з...
2. Про Афганську війну коротко | Біографія - Відповіді на питання
vidproviday.com › Головна › Дім › Біографія

Час і досі не загоїв
рану – цей одвічний
біль Афганістану...

Склала:

Л.Л. Кравченко

Відповідальна за випуск:

С.А. Рудик